

1^ο Διαγώνισμα Έκθεσης – Έκφρασης Β΄ Λυκείου

Η ΛΑΚΩΝΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Ο τρόπος με τον οποίο εκφράζεται γλωσσικά ένας άνθρωπος όχι μόνο επηρεάζεται από τον τρόπο με τον οποίο σκέφτεται και επικοινωνεί, αλλά και τον επηρεάζει. Αυτό σημαίνει πως η γλώσσα δεν αποτελεί μόνο ένα εργαλείο σκέψης ή ένα όργανο της επικοινωνίας αλλά και ένα προσδιοριστικό παράγοντα της ποιότητας και της μιας και της άλλης.

Απ'τη διαπίστωση αυτή συνάγεται το συμπέρασμα πως η καταλληλότητα της γλωσσικής διατύπωσης καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την αποτελεσματικότητα της σκέψης και της επικοινωνίας: ο ασαφής, για παράδειγμα, λόγος δημιουργεί εμπόδια, ενώ ο σαφής τα αίρει. Ποια όμως διατύπωση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κατάλληλη;

Για τους αρχαίους Έλληνες, η λακωνική, η έκφραση δηλαδή που διακρίνεται για τη λιτή και επιγραμματική διατύπωση των σκέψεων. Τέτοια ήταν η γλώσσα των Λακώνων - απ'όπου και ο όρος - που ζώντας σκληροτράχηλα και ασκητικά συνήθιζαν να είναι εγκρατές στο λόγο τους. Η εγκράτεια αυτή θεωρήθηκε και εξακολούθει να θεωρείται ανώτερη γλωσσική αρετή.

Πρώτα απ'όλα για την απλότητα και τη σαφήνεια της. Η λακωνική έκφραση προτάσσει την ορθοέπεια έναντι της καλλιέπειας, την ακρίβεια έναντι της επιτήδευσης και τη βραχυλογία έναντι της περριτολογίας. Με άλλα λόγια, υποτιμά τη μορφή της διατύπωσης έναντι του περιεχομένου της, προβάλλοντας την αρχή πως η λεκτική ένδυση μιας σκέψης πρέπει να αποβλέπει στην εύρεση και τη μετάδοση της αλήθειας και όχι στην απόκρυψη της και ή τον εντυπωσιασμό και την αισθητική ευχαρίστηση του δέκτη.

Συνάμα, η ενάργεια* της λακωνικής διατύπωσης είναι στοιχείο που εξασφαλίζει τη διαύγεια της πνευματικής και την αμεσότητα της επικοινωνιακής πράξης. Το πρώτο συμβαίνει, γιατί η επιδίωξη της σαφήνειας στην έκφραση μεταφράζεται σε επιδίωξη της σαφήνειας στη σκέψη και το δεύτερο γιατί η αξίωση της ευθύτητας στο λόγο ισοδυναμεί με αξίωση της ευθύτητας στην επικοινωνία.

Ωστόσο η λακωνικότητα δεν είναι κατ'ανάγκη αποδεικτικό πνευματικής ωριμότητας. Μπορεί μάλιστα να οφείλεται και σε λόγους πνευματικής ένδειας, όπως ο Καβάφης έδειξε στο «Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης» ή και εσωστρέφειας, οπότε και η επιφαινόμενη απλότητα της δεν είναι παρά απλοικότητα και οι αποφθεγματικές διατυπώσεις δεν περιέχουν τίποτα άλλο από κοινοτοπίες. Συνάμα, δεν είναι πάντα ικανή να ανταποκριθεί σε όλες τις επικοινωνιακές αλλαγές και να εξηγηρήσει όλους τους επικοινωνιακούς σκοπούς. Για παράδειγμα, οι λεπτές συναισθηματικές αποχρώσεις και οι σύνθετες ιδέες, απόρροια ενός κόσμου πολυπλοκότερου από τον αρχαίο, δεν μπορούν να αποδωθούν με επάρκεια από την βραχυλογική έκφραση. Ομοίως, το έργο της διδασκαλίας, της κριτικής(κτλ.) υλοποιείται αποτελεσματικότερα με τον αναλυτικό και όχι τον λακωνικό λόγο.

Οι ενστάσεις αυτές δεν αποβλέπουν στην υποτίμηση της λακωνικότητας. Η συντομία και η λιτότητα συνιστούν πράγματι αρετές της έκφρασης, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούν και δεν πρέπει να αποτελέσουν τον κανόνα και το υπόδειγμά της. Και απ'τη διαπίστωση αυτή μπορούμε να εξάγουμε την απάντηση στο αρχικό ερώτημα: καμία διατύπωση δεν μπορεί να διεκδικήσει την απόλυτη καταλληλότητα σε όλες τις πνευματικές και επικοινωνιακές ανάγκες του ανθρώπου. Το είδος της πνευματικής λειτουργίας και οι συνθήκες της επικοινωνιακής περιστασης είναι, τελικά, που προσδιορίζουν την καταλληλότητα της, και όχι το πόσο προσεγγίζει ή αποκλίνει από ένα ορισμένο πρότυπο λόγου.

«Η λακωνική έκφραση», Π.Χατζημυσιάδη – Μ.Αθανασίου, «Η Νεοελληνική Γλώσσα», εκδ.Μεταίχμιο

*ενάργεια:σαφήνεια, καθαρότητα λόγου

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A. Να αποδώσετε περιληπτικά το νόημα του κειμένου σε 80-100 λέξεις

25 Μονάδες

B1. Γλωσσικές Ασκήσεις

Στις παρακάτω προτάσεις να βάλετε χ σε αυτές που είναι απαραίτητη η λακωνικότητα και ψ σε αυτές που επιβάλλεται αναλυτική έκφραση.

- α) στην ονομασία και το χαρακτηρισμό του οδικού δικτύου
 - β) στις οδηγίες μας προς τα μικρά παιδιά για την κατανόηση ενός παιχνιδιού
 - γ) στις διαφημίσεις
 - δ) στις επιστημονικές έρευνες
 - ε) στα προγράμματα διάφορων εκδηλώσεων
- Να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

5 Μονάδες

2. Σύμφωνα με το κείμενο η λακωνική έκφραση αντικατροπτίζει τον τρόπο ζωής και τη βιοθεωρία των Αρχαίων Σπαρτιατών. Να αναπτύξετε μια παράγραφο με θεματική πρόταση «Η γλώσσα εκφράζει το πνεύμα του λαού»

10 Μονάδες

3. Να βρείτε τα δομικά μέρη της 6^{ης} παραγράφου

5 Μονάδες

4. Να δώσετε τους πλαγιότιτλους της 3^{ης} και της 7^{ης} παραγράφου.

5 Μονάδες

Γ. Παραγωγή κειμένου

Ζούμε σε μια εποχή που, κατά κοινή ομολογία, επιφέρει κρίση στις διαπροσωπικές μας σχέσεις και τη συντόμευση του λόγου. Να αναφερθείτε στους λόγους, που κατά τη γνώμη σας, στενεύουν τα όρια της επικοινωνίας σήμερα, καθιστώντας το λόγο συντετμημένο, τυποποιημένο και συνθηματικό καθώς και στις βλαβερές συνέπειες που επιφέρει το φαινόμενο στη ψυχική ισορροπία του ανθρώπου.
(600 λέξεις περίπου)

50 Μονάδες